

בסיעתא דשמיא

שיעורים בפרשת השבוע

שנאמרו בבית המדרש
'בית יהושע'
רחוב מנחת יצחק 2
עיה"ק ירושלים תובב"א

ע"י הרה"ג
ר' מנשה ישראל רייזמאן שליט"א
יום רביעי פרשת מקץ | כ"ז בסליו תשפ"ו
ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171105
www.kolhalashon.com

**ניתן להאזין לשיעורים
בקול הלשון
03-6171111**

**להורדת הקונטרס
באתר קול הלשון
www.kolhalashon.com**

חצר שיש לה שני פתחים

בשיעור הקודם למדנו בע"ה את דברי הגמ' (שבת כג.) בדין הדלקת נר חנוכה בחצר שיש לה שני פתחים, ורש"י לשיטתו שמקום ההדלקה הוא בפתח הבית הפונה לחצר, לכן פירש שהיו לבית שני פתחים הפתוחים אל החצר. אבל לדעת התוס' שמקום ההדלקה הוא בפתח הפתוח לרשות הרבים, לכן פירש (בדף כא:) שהכוונה 'חצר שיש לה שני פתחים לרשות הרבים'.

להדליק בשני הפתחים - מפני החשד

עכ"פ באופן כזה צריך להדליק בשני הפתחים, מפני חשדא דבני מתא, בני העיר יודעים שיש לו שני פתחים, אבל בלילה הם יעברו בצד אחד ויראו שאין שם נרות חנוכה, שמא יאמרו הבריות 'כשם שלא הדליק בפתח זה, כך לא הדליק בפתח השני', ולכן חייבוהו חכמים להדליק בשני הפתחים. ובגמ' הביאו ראייה ממסכת פאה שיש מקום לחשוש לחשד כזה. וכן נפסק בשו"ע להדיא שצריך להדליק בשני הפתחים מפני החשד.

כנראה שהיום לא התפלל

הזכרנו את דברי ה'חתן סופר' זי"ע שזה עיוות גדול לחשוד את בעל הבית שכשם שלא הדליק נר חנוכה כאן, מסתמא גם לא הדליק בפתח השני. והרי זה היפך מהשכל האנושי, כי הסברא הפשוטה אומרת שלא הדליק כאן משום שהדליק שם. וכי כל אחד שהתפלל שחרית בבית הכנסת ולא פגש שם את חברו, יאמר 'כשם שלא התפלל במנין זה, כך לא התפלל במנין אחר'?! והרי זה הבל ורעיון רוח.

מברכים על שחיטת בן פקועה

וביאר החתן סופר, ושו"ר שכ"כ ב'התעוררות תשובה', שזהו הטעם שאין מברכים ברכה על הנרות שמדליק בפתח השני, אי משום שנתקן רק מחשש לחשד, הרי בבן פקועה שצריך לשחוט אותו רק משום חשדא, כתב הרשב"א (ח"א תקכה) שמברכים על אותה שחיטה, שכן חייבוהו חכמים לשחוט מפני החשד. וא"כ מאי שנא הכא שאינו מברך על הנרות שבפתח השני שמדליקן מפני החשד? אלא שמבואר ברשב"א בשו"ת (יח) שכל מצוה הבאה ע"י עבירה, כגון מצות והשיב את הגזילה, או הוכיח תוכיח, אין מברכים עליה. ה"ה הכא כיון שכל צורך ההדלקה בפתח השני הוא מפני החשד של איש מושחת שמעלה על דעתו סברא עקומה כזאת, ואינו מקיים 'בצדק תשפוט עמיתך', לכן אין מברכים עליה. ע"כ קיצור דברינו מהשיעור הקודם, ועתה נרחיב בענין בע"ה.

מתי שייך שיתעורר החשד הזה?

אחר העיון בגמ' ובמפרשיה הקושיא מתגברת בכפליים. כי הנה זמן הדלקת הנרות הוא מתחילת הלילה, ואם לא הדליק מיד בשקיעת החמה, יוכל להדליק אחר כמה דקות עד שתכלה רגל מן השוק. כך הוא מעיקר הדין. וא"כ יש להתבונן באותו 'חשדן' שאנו חוששים מחשדותיו ובגללו חכמים הצריכו להדליק בשני הפתחים. אם החשדן עבר שם קודם השקיעה, הרי זה לפני זמן ההדלקה, ואם הוא עבר ג' דקות אחר השקיעה, והוא עצמו כבר הדליק בדיוק בשקיעה ויש לו כבר זמן לטייל כדי לעקוב אחרי השכנים, זה אי אפשר לומר, כי מה ההוכחה שלא הדליק כאן וגם לא הדליק שם, שמא הוא סובר שמדליקים רבע שעה אחרי השקיעה? ואם עובר שם אחרי חצי שעה מהשקיעה, הרי שוב אין מקום לחשוד כלל, שהרי יתכן שהדליק בשקיעה וכבר דלקו הנרות מחצית השעה וכבו. א"כ מתי שייך שיתעורר החשד הנ"ל שחז"ל חששו מפניו?

השגחה פרטית שבדק רק בצד הזה...

אלא מאי, מדובר בחשדן מפולפל בשחיתותו, שהוא עוקב אחר חברו בכל זמן ההדלקה משקיעת החמה עד לאחר מחצית שעה, וכיון שאינו בעל מופת לעמוד בשני הפתחים כאחד, הוא עוקב רק בפתח אחד בלבד כל אותה מחצית השעה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, ולאחר שתפס את חברו בקלקלתו שלא הדליק בכל עת ההדלקה, הוא חושד בו שמסתמא גם לא הדליק בפתח השני. ועוד שהוא חושש לעבור לבדוק בפתח השני, שמא ימצא שם נרות חנוכה... לכן הוא אומר 'מה' מצעדי גבר כוננו', בהשגחה פרטית הנני בודק רק בפתח הזה, ועומד שם מהחל ועד כלה בכל זמן ההדלקה, וכשלא ראה אותו מדליק נרות חנוכה, הוא

מחליט לחשוך אותו שלא הדליק גם בפתח השני. ובעבור אדם שכזה קבעו חכמים שידליק גם בפתח השני. ולכאוף זה נשמע כחשש רחוק מאד.

גם בצד השני הוא תלה פתק כזה...

ראיתי ששאלו את הגר"ש אלישיב זצוק"ל אם יועיל לו לכתוב פתק בצד אחד, 'להתודע ולהגלות שהדלקתי נרות חנוכה בפתח השני...' והשיב הגריש"א דלא סגי בכך, כי ה'חושד' שלנו יחשוך בו שגם בצד השני הוא תלה פתק כזה...

העדים יעידו שמטלטל סכין של מילה

וגם אם יועיל שומר שיעמוד שם כל עת ההדלקה ויכריז 'בעל הבית הדליק בפתח השני...' כי למדנו בסוגיית רבי אליעזר דמילה שלדעתו מותר להעביר סכין ברשות הרבים בשבת לצורך מצות מילה, 'ובשעת הסכנה מכסהו על פי עדים', שגזרו היוונים גזירות על המילה, ולכן אי אפשר לו ללכת עם הסכין ברשות הרבים, ולכן יכסהו ע"פ עדים שלא יחשדו בו שהוא מטלטל כלי אחר ברשות הרבים אלא שזהו סכין של מצוה. ופרש"י מדוע צריך שתי עדים ולא סגי בעד אחד, שמא באמת אין זה סכין דמילה אלא חפץ אחר, וזה העד הוא שותף לדבר עבירה, שתי עדים אינם חשודים.

גם ב' עדים לא סגי

ולכן פסק הגריש"א דלא סגי בהעמדת שומר אחר שיכריז שבעל הבית הדליק בפתח השני. ואולי אם יעמיד שתי עדים נאמנים שבעל הבית הדליק בפתח השני. או אפשר שגם בעדים לא סגי, כיון שתקנו חכמים להדליק בשני הפתחים, אין עצה ואין תבונה כי אם להדליק בשתי פתחים. הרי לנו שהחשד הזה אינו דבר של מה בכך.

כל פתח מוביל לבית אחר

בגמ' שם בתחילת הנדון דחצר שיש לה שני פתחים, הקשו בגמ' מפני מי אנו חוששים שיחשוך בו, מאנשי העיר או אורחים מבחוץ. ובהו"א חשבו בגמ' שמדובר בשני הפתחים הם בצד אחד. ולמסקנא הם בשני רחובות שכאן לא רואים מה שהוא עושה שם, ושם לא רואים מה שהוא עושה כאן. אך בהו"א היה מדובר בשני פתחים בצד אחד. ופרש"י דבר נורא, שאע"פ ששני הפתחים לצד אחד, מ"מ הרואה יהיה סבור שהבית חלוק מבפנים, ויש כותל בין שני הפתחים הללו, והרי הם של שתי בני אדם, ויחשדו ויאמרו שאחד מהם אינו מקיים מצות נר חנוכה. פלא והפלא.

חושדים במישהו שבכלל לא קיים

הרי לנו פנים חדשות באותו חשד, שהם חושדים במישהו שאינו קיים כלל. אם עד עכשיו חשבנו שהחושד חושד באיש פלוני שהוא בעל הבית, וכיון שלא הדליק כאן מסתמא גם לא הדליק שם, אך עתה שמענו עוד עומק באותו חשד, שהם חושדים שמא יש כותל בין שני הפתחים, והרי הם שתי דירות וכל אחד מהם שייך לאיש אחר, ואחד מהם לא הדליק. ונמצא שהחשד הוא על אדם שאינו קיים במציאות כלל... הם חושדים במישהו שאפילו גולם איננו.

חשד במישהו דמיוני

בכל הש"ס לא מצאנו כזה חשד, כי בדרך כלל חושדים באדם, וזה האדם צריך להיזהר שלא יחשדו בו. כאן יש חידוש שאדם צריך להיזהר שלא יחשדו במישהו דמיוני שהחושד המציא במחשבתו, שמא גר כאן עוד אדם ושמא אינו מדליק נר חנוכה. והרי הרבה יותר היה מובן אם היה כתוב ברייתא קצרה ופשוטה 'תנו רבנן, העובר ברשות הרבים ורואה בית פלוני שלא הדליקו בפתחו נר חנוכה, יאמר כל ישראל כשרים, ובוודאי הדליק נר חנוכה בפתח אחר'. וכל הסוגיא היתה נשלמת בפסקא דא.

הרהורים מייצרים דמיונות לא מציאותיים

במקום זה חז"ל עשו סוגיא ארוכה מאנשים שחושדים עם מחשבות מעוותות, ולא עוד אלא שהם מייצרים

בדמיונם אדם שלא היה ולא נברא. וכן מצאנו בגמ' ברכות (ג:) שלא להיכנס לחורבה שמא יאמרו וכו' מוכנת לו שם, והרי למעשה בפועל אין שם כלום, אלא שהחושד מייצר גולם במחשבתו. ובאמת שכל ההרהורים האסורים דרכם כך, לייצר דבר שאינו קיים במציאות כלל. ירחם ה' על נשמותינו. וזה נשמע ממש כמו מחלת נפש, שאדם רואה שתי פתחים, ומתחיל לדמיין שיש ביניהם כותל והם שתי דירות, ואחד מהם כזה רשע שאינו מדליק נר חנוכה. והרי זה דבר משונה ביותר. מוכרח להיות שיש כאן סוד גנוז בדברי חז"ל.

בכלל ישראל יש חשדנים כאלו

הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל למד את הסוגיא ע"פ דרכו, שכפי הנראה יש בכלל ישראל אנשים כאלו, לחשוב מחשבות שונות של חשד מגונה כזה. ועדיין צריכין אנו למודעי איך יחייבו את כל כלל ישראל בעבור יחידים שבאלה.

הרַבֵּבֶת אֶנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ

מענין לענין באותו ענין, יש תשובה ידועה ממרן החת"ס זי"ע (ח"ו נט) וזלה"ק בדם לבו 'שלום לך ושלום לעוזרך התלמיד הותיק שי', העתרתני בדברך ובגלגולי סבותיך אשר לא היה לי לנחת. ודע בני ותלמידי שי' כי **כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה והייתם נקיים מה' ומישראל**, וב' חובות אלו נקיות מה' יתב' והנקיות מישראל עמו, הם שני רוכבים צמדים על גבנו, **ויותר אפשרי לצאת ידי החוב הראשון היינו ידי שמים יותר הרבה ויותר מלצאת ידי הבריות, כי הם חושבים מחשבות זרות, ונושאים ונותנים מוזרות בלבנה**, ועונשו יותר קשה מאד מאד עד לאין מספר ממי שאינו יוצא ידי שמים ח"ו, והוא מש"ס ס"פ יה"כ (יומא פו.) בענין חילול ה' דאין לו כפרה כלל ר"ל. ושיעור חילול ה' כגון רב דשקיל בשרא ולא יהיב דמי לאלתר [שם - אע"פ שרב וודאי שילם על הבשר, בלי ספק כלל. אלא שדרך הבריות שיחשדוהו שלא שילם, ויוסיפו לפלל ומלח שהמוכר ביקש ממנו שישלם ורב הסתובב באדישות ויצא מהחנות וכו'] ובעו"ה שכיח בדברי הבריות למדן כזה יעשה דבר זה? והוא שגור בפיהם, ואפילו על חשד סברא בעלמא. [עד שאמרו חז"ל על ת"ח שאסור לו לילך יחידי בלילה, שיחשדו בו בכל דבר אסור, אם אינו ת"ח לא יחשדו בו כך]. והשתא אי נמי היה אותו הלמדן עושה כשורה ויצא ידי שמים בכל יכולתו בחיק האפשרי, אלא שלא נזהר עד שטעו בו אלו שותי שכר ועשאוהו מנגינותם, הרי הוא כבר נלכד במצודתם, על זה ידו כל הדווים, והכתוב צווח הרַבֵּבֶת אֶנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ (תהלים סו, יב). [כלומר שהקב"ה נתן לנו עול על הראש, לצאת ידי חובת בני אדם, אֶנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ].

אין צדיק אֶשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב - וְלֹא יִחָטָא

ואני הרהרתי כמה פעמים אם אפשר שקיים אדם בעולם מקרא זה על מתכונתו. ואולי על זה כייל שלמה המלך ע"ה (קהלת ז, כ) אָדָם אֵין צָדִיק בְּאֶרֶץ אֶשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא, רצונו לומר שאפי' בעשייתו כל טוב א"א שלא יחטא עכ"פ באופן השני הנ"ל ביציאת ידי הבריות. ואינני כדי להזכיר אבותינו הקדושים, מ"מ תורה היא, וחוכך אני בבני גד וראובן אשר עליהם נאמר מקרא זה והייתם נקיים, ועפ"י עצת מרע"ה שהי' עפ"י ה' עשו את שלהם לנקות עצמן, והוא במה שיצאו חלוץ י"ד שנים לפני צבא המלחמה, ומ"מ לא יצאו ידי חובת המקרא הזה בשלימות, כי לא על חנם גלו ראשונה לפני כל השבטים, וקראו חז"ל עליהם מקרא הזה (משלי כ, כא) נִחְלָה מִבְּהֶלֶת בְּרֹאשָׁנָה וְאַחֲרֶיהָ לֹא תִבָּרֵךְ, עיין ברבה פ' מטות (כב, ט). כלומר שאע"פ ש בני גד ובני ראובן יצאו למלחמה, עדיין לא יצאו ידי חובת הבריות, והם גלו לפני כל השבטים. נורא נוראות.

למה 'כתבתה אין זקוק לה'?

וב'ישועות יעקב' הקשה עוד בענין זה, אם באמת צריך לחשוש לחשד, מדוע חז"ל לא תקנו להשאיר את המנורה ואת כלי השמן והנרות הכבויים מחוץ לבית כל הלילה, כי אם לאחר מחצית השעה הנרות יכבו ויחזירם לביתו, יאמרו העוברים ושבים שאיש זה לא הדליק נרות חנוכה? ועוד הקשה יותר, איך נקטינן 'כתבתה אין זקוק לה', כלומר שאם אחרי חצי דקה שדלקו הנרות, באה הרוח וכיבתה את הנרות, הרי הוא מחזירם לביתו. ומה עם חשד?

להשאיר בחוץ את הנרות הכבויים

וחידש הישועות יעקב שבאמת אם כבו הנרות, לא יחזירם לביתו עד מחצית השעה, משום חשדא. כי עתה

שהוא משאיר שם את הנרות הכבויים, יאמר הרואה, שזה האיש כן הדליק אלא שכבו לו הנרות.

הניח את הנרות שנכבו אתמול

ולפי זה הקשה עוד דא"כ למה נצריכו להדליק בשני פתחים, יניח נרות כבויים באחד הפתחים. ואם נאמר דלא סגי בנרות כבויים, שיאמר החושד שלא הדליק כלל רק הניח את הכבויים מאתמול, א"כ מדוע מועילה עצה זאת ל'כבתה'? ובפרט לדברי הב"י שהזכרנו בשיעור הקודם שמפני שגר חנוכה יש בה משום חסרון כיס, כָּחַס עַל הַנֶּה, כָּחַס עַל הַשָּׁמֶן, כָּחַס עַל הַפְּתִילָה (שבת ב,ה), א"כ יש מקום לחשוד בו שהוא מניח סתם נרות כבויים ואינו מדליק כלל.

כלום לא יועיל לחשדנים מוזרים

ובפרט לדברי החת"ס ז"ע שממילא אי אפשר לצאת ידי חובת 'והייתם נקיים מישראל', א"כ למה לנו להתייחס לעול הקשה הזה להדליק בשני הפתחים, והרי לא יועיל כלום לחושדים המוזרות בלבנה, כי גם אם ידליק, ואח"כ יכבו, יאמר שלא הדליק. על מה ולמה תקנו חז"ל תקנה כזאת שאי אפשר להשלימה כלל?

כל אחד ידליק בפתח בפני עצמו

מין החת"ס ז"ע (במס' שבת) מחדש חידוש גדול בהלכות חנוכה, הנה רוב ישראל מהדרין במצוה ומדליקין נר לכל אחד ואחד מבני הבית, אשע"כ כשיש כמה פתחים לביתו, מצוה להדר ולהדליק בכל פתח נר אחד. גם אם יש לו כמה פתחים לאותו צד, שאמנם למסקנת הגמ' אין בזה משום חשדא, אעפ"כ כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל, יש להדר שבכל פתח שיש לו מזוזה, יהיו גם נרות חנוכה כנגדה. ואם הוא לבד בבית לא חייבוהו כך, אבל כשיש ז' אנשים בבית ויש לבית ז' פתחים, ידליק כל אחד בפתח בפני עצמו. כך כתב החת"ס בסוד ה' ליראיו.

לא שכיחא שיהיה רק איש אחד בבית

וכתב עוד שמילתא דלא שכיחא הוא שיהיה בבית רק איש אחד. כדכתיב לא טוב היות האדם לבדו, ירחם ה' על עמו וימלא את בתי כל ישראל במשפחה ברוכה במהרה, ומכיון שבדרך כלל יש לפחות שני אנשים, לכן טוב שידליקו בכל פתח נר אחד. שהרי אפילו כשאין לו עדיין ילדים, הוא ואשתו חייבין בנר חנוכה, וכמ"ש הרמב"ם (מגילה וחנוכה ד,א) שהמהדרין מדליקין נר לכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים. וא"כ כשיש לו שני פתחים היה צריך להדליק כל אחד בפתח אחד.

למה לא הידר להדליק בכל פתח?

ובזה התחלנו לבא להבנת הענין, שלא רק מתייחסים לאותם רשעי ארץ החוששים ודוברים רע על הצדיק, אלא שמעיקר הדין צריך להדר להדליק נר לכל פתח. וזה שאמרו חז"ל שיאמרו החוששים, מדלא אדליק בהאי, שמע מינה חס על ממונו, שהרי לא הידר להדליק בכל פתח, א"כ יש מקום לחשוד בו שלא הדליק גם בפתח השני. אין זה חשד בעלמא, אלא שיש כאן ריעותא שלא הידר להדליק בכל פתח, וא"כ אינו מן המהדרין להדליק נר לכל אחד ואחד, אלא נר אחד לכל בני הבית, נמצא שהוא מתקמצן על מעט שמן ואינו מהדר במצוה, א"כ יש כבר מקום לחשוש שמא אינו מדליק כלל. כך המתיק החת"ס, ובסוף דבריו כתב 'כן מצאתי כמדומה לי בחי' מהרי"ט'. ובחידוש זה יש נפק"מ הלכה למעשה, שבית שיש לו כמה פתחים, מצוה לפזר את הנרות של בני הבית לכל פתח ופתח.

אנשים מקנאים בבעל בית שיש לו שני פתחים...

אחד שאל את הגר"ח קצוק"ל מה ענין בחשד המוזר הזה. והשיב בדרך צחות בקצרה, שבעל הבית שיש לו שני פתחים לחצר, אנשים מקנאים בו... וחלק מעין הרע הוא שיאמרו עליו שלא הדליק נרות חנוכה. אם אתה רוצה לצאת ידי חובת אנשים, אל תעשה שני פתחים לחצר... וכי לא די לך בפתח אחד?!

קנאה שהשכן הוסיף פתח לכיוון השני

בשלמא לביתו של אאע"ה היו ד' פתחים, אבל הם היו פתוחים לרווחה, והזמינו כל עובר אורח שיכנס ויברך ויאכל. אבל בעל הבית שיש לו שני פתחים סגורים, לכן מקנאים בו בני אדם וחושדים בו... וזה שאמרו בגמ' שהחשש לחושדים היינו מ'בני מתא', תושבי השכונה שדרכם לקנא על הרחבת הדירה של השכן והוספת פתח לכיוון השני.

מה הדין בד' פתחים לד' רוחות ?

בשפת אמת דן מה יעשה אדם שיש לביתו ג' או ד' פתחים, האם מחויב להדליק בכולם. בחז"ל מצאנו רק בשני פתחים אבל יש מציאות של ד' פתחים לד' רוחות, כגון עשיר שקנה בלוק שלם ובנה וילה ענקית, ויש לה ד' פתחים לד' הרוחות. מה דינו? ופסק השפת אמת שאינו מחויב להדליק אלא בפתח אחד בלבד! ונימוקו עמו דאם יש שני פתחים, והחושד רואה שלא הדליק באחת, הרי חמישים אחוז שלא הדליק, ממילא הוא חושד גם על כל המאה אחוז שמא לא הדליק כלל. אבל כשיש לביתו ד' פתחים לד' רוחות, כשהוא עובר ברוח אחת ואינו רואה נרות חנוכה, הרי זה רק עשרים וחמש אחוז מד' פתחי הבית, כדי לחשוד בו שכשם שלא הדליק בזו, לא הדליק נמי בא' מג' הפתחים האחרים, חושד כזה הוא מופלג ברשעותו ואין להעלותו על דעתנו כלל וכלל.

להדליק בכל צד - למניעת עין הרע

אמנם לפי סברת הגר"ח ק"י לא ידך גיסא, שלבעל בית כזה יש הרבה יותר מקנאים, וא"כ היה צריך להדליק בכל צד ופינה עוד ועוד נרות חנוכה.

שני נביאים בסגנון אחד

בסוף 'ליקוטי אמרי אמת' כתב בשם אביו ה'שפת אמת' זי"ע ביאור נאה, וכדבריו כתב הנצי"ב מוולאז'ין זי"ע (שו"ת 'משיב דבר' ח"א מג) שני נביאים בסגנון אחד. הן אמת שמצד הלכות חשד, מצד מצות והייתם נקיים מה' ומישראל, לא היה מקום להתייחס לשטות כזאת שאם לא הדליק בפתח זו, גם לא הדליק בפתח השני. לא מצאנו חשד כזה בכל התורה. וכקושיית הבית יוסף מהעובר אחורי בית הכנסת ואינו נכנס, אמרין שבוודאי נכנס בפתח השני.

החשד - חסרון בפרסום הנס

אלא שכאן בנרות חנוכה יש דין מיוחד שהרי יסוד המצווה הוא לפרסם הנס, ביחס לכל המצוות נקטינן והצנע לכת עם א'להיך (מיכה ו, ח), אבל בנרות חנוכה יש מצות פרסומא ניסא. חלק מהפרסום של נרות חנוכה הוא שלא תעלה שום מחשבה שהיהודי הזה לא הדליק, אפילו שלאחר רגע או ב' רגעים יבין הרואה מעצמו שבוודאי הדליק בפתח השני, אבל בחצי הרגע הראשון כשהוא רואה פתח בלא נרות, יתמה הרואה 'היכן נרות החנוכה של זה', זהו חסרון בפרסום הנס.

זה חלק מצורת פרסום הנס

ובזה מיושב מדוע בגמ' לא הביאו מקור לזה מהפסוק 'והייתם נקיים מה' ומישראל' אלא ממשנה ממסכת פאה, [יבואר להלן] כי אין זה מצד 'והייתם נקיים' אלא חלק ממצות פרסום הנס. כיון שהדליק רק בצד אחד ולא בצד השני, והעוברים בצד השני יעלו על דעתם לרגע קט מחשבת חשד שהוא לא הדליק נרות חנוכה, לכן תקנו חכמים שידליק בשני הפתחים.

למה מדליקים למטה מי' טפחים?

כי מצאנו שמצות הפרסום היא באופן מופלג מאד, שמצוה להדליקה למטה מעשרה, וכמ"ש הרא"ש (שבת פ"ב סי' ה) 'דאיכא פרסום הנס טפי כשהיא למטה, דדבר העשוי לאור אין דרך להניחה כל כך למטה'. ובאופן זה עיניהם של בני אדם יקלטו יותר את הנרות.

ענין חדש של חשד

ואע"פ שנוסח הגמ' הוא 'מפני חשדא' אין הכוונה לחשד סתם, אלא שזה חסרון במצות 'פרסומא ניסא'. ההלכה הזו אינה קשורה בכלל לענין הנכנס לחורבה או תורם הלשכה בַּפְּרָגוֹד חָפוּת (שקלים ג,ב), שאדם צריך להיזהר שלא יחשדו בו בעבירה ובגניבה, שם הוא משום 'והייתם נקיים'. אך בנרות חנוכה אינו מצד 'חשדא' אלא מצד מצות פרסומא ניסא. אם היום התפללתי שחרית, או איך התפללתי היום, על זה כתוב 'הצנע לכת', ואין לך דבר יפה מן הצניעות. לא כן במצות פרסום הנס, שיש להיזהר בה ביותר שלא יעלה על מחשבת בני אדם אפילו לרגע קטן, שגם בצד השני לא הדליק נרות חנוכה.

של תַּשְׁלוּ לָהּ מִן הַצִּבְּתִּים

ולכן הגמ' מביאה ראייה מברייטא בפאה, 'בשביל ארבעה דברים אמרה תורה להניח פיאה בסוף שדהו... ומפני החשד' דהיינו שיחשדו שלא הפריש פאה. והוא ממש דומה לענין פרסומא ניסא, כי למתנות עניים יש מטרה, המטרה היא שהמתנות ינתנו לידי העניים שיגיעו בהמוניהם אל השדה. בזה לא שייך לומר 'הצנע לכת עם ה' אלקיך', אלא מצוה להכריז לעניים, ע"י הנער הנצב על הקוצרים, שֶׁל תַּשְׁלוּ לָהּ מִן הַצִּבְּתִּים (רות ב,טז), עניים יקרים בואו לכאן בהמוניכם! כאן יש שכחה, כאן יש לקט, כאן יש פאה, כאן יש עוללות. זו שלימות המצוה שהעני לא יצטרך לרעוב ולטרוח ולחפש היכן הניחו את מתנותיו.

פרסום בהיר ומהיר

וכך זה ממש בענין פרסומא ניסא דחנוכה, שהפרסום יהיה בריש גלי ובבירור צלול וזריז, שלא יעלה על הדעת אפילו לרגע אחד שלא הדליק נר חנוכה.

ולכן החת"ס פסק הלכה למעשה שכל מי שיש לו שני פתחים, ידליק בשניהם.

ישראל נשאר על אדמתם

לתוספת ביאור נזכיר מדברי הרה"ק רבי אלעזר ריישער זי"ע בספרו על התורה. צריך להכיר קצת את ההסטוריה שהייתה בימים ההם. לצערנו אחוז גדול מאד מכלל ישראל התייוונו. גלות יון לא הייתה גירוש מארץ ישראל כגלות בבל ואשור, אלא כל ישראל נשארו יושבים על אדמתם, אלא שבקשו לכפות את התרבות היוונית על עם ישראל. והרבה שנים טרם נס החשמונאים המצב היה קשה מאד, רוב עם ישראל קיבל את תרבות יון.

עדיין לא נגאלנו מגלות יון

וכמו המצב בימינו אנו, ב"ה יש כמליון וחצי אנשים שאומרים 'שמע ישראל' בכל יום, ויותר מהמספר הזה עדיין חושבים על יום השביעי שהוא יום השישי, ירחם ה' על כולנו במהרה. וכ"כ מהר"ל שאע"פ שכבר זכינו להיגאל ממצרים ומגלות בבל, מגלות יון עדיין לא נגאלנו. זו מלחמה תמידית. גם כשגלינו לגלות אדום, יון באה ביחד איתנו.

ההשכלה והציונות - מוטציות של תרבות יון

וכן כל המושג של עזיבת היהדות, וזלזול בשמירת תורה ומצוות, שהתחיל לפני כמה מאות שנים, ההשכלה והמודרניזציה והציונות וכל מרעין בישין, הכל התחיל ע"י תרבות יון, הפיתוי ללכת אחר חקירות ומדעי הטבע, משכיח לגמרי את מציאות הבורא ית' מהלב. ולדאבוננו רוב בני העולם טעו אחריהם, נדמה להם שיש עוד איזו מציאות חוץ מ'בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ'.

בני ישראל יצאו מהמערות

כשהיה נצחון החשמונאים, החלה היהדות לקום על תלה, בני ישראל יצאו ממערותיהם והחלו לערוך ברית מילה וחופה וקדושין בפרהסיא, לשמור שבת וחודש כדת. אבל בל נטעה לחשוב שכל המתיוונים חזרו בתשובה שלימה תיכף ומיד. בספר יוסיפון מסופר שגם עשר ועשרים שנה אחר נס החשמונאים, עדיין ניכרה תרבות יון בחוצות. וכמה מצער לשמוע שהדור השלישי של החשמונאים הצדיקים הקדושים, הם עצמם התייוונו.

ה'רָקְנוּס וּאִרִיסְטוֹבֹלוֹס] שמוֹתיהֶם לִבְד כְּבֵר מוֹכִיחִים שֶהֲלָכוּ אַחֵר תְּרַבּוֹת יוֹון, כִּי כָל הַיּוֹם בְּסוֹף שֵׁם, הוּא סִימָן לַיּוֹנוֹן עָשׂוּ מִלַּחְמָה זֶה עִם זֶה, וְנִפְּלוּ שׁוֹב לַהֲתִיּוּנוֹת. עַד שֶהֲגִיעַ יֵנְאִי שֶהֲרָג אֶת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל (קִידוּשִׁין סו.). ה' יִשְׁמְרֵנוּ וַיִּצִּילֵנוּ.

לפרסם שאני לא מתייוון

אִמְנֵם כְּתוּצָאָה מִנֶּס חֲנוּכָּה זְכִינוּ שְׁלֹא הִיִּיתָה לָהֶם שְׁלִיטָה עַל שׁוֹמְרֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, וְנִתְבַּטְּלוּ גְזֵירוֹת שַׁבַּת חוֹדֶשׁ וּמִיָּלָה, אֲךָ תְּרַבּוֹת יוֹן עֲדִיין לֹא נִעְקְרָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה. 'לִשְׁנָה אַחֲרֵת קִבְעוּם וְעָשְׂאוּ יָמִים טוֹבִים' (שַׁבַּת כ"א:), לֹא רַק לִפְרֶסֶם הַנֶּס, אֲלֹא לִפְרֶסֶם שֶׁאֵין חֲשֻׁמוֹנָאִי וְלֹא מִתִּיּוּן. כָּל בֵּית שֶׁהֵנָּה דוֹלֵק בִּפְתָחוֹ, צוֹעֵק וּמִכְרִיז 'אֲנִי אִישׁ כֶּשֶׁר, יָרָא וְחָרַד לָהּ' וּלְתוֹרָתוֹ. וְלֹכֵן חֲז"ל תִּקְנוּ לִפְרֶסֶם הַנֶּס, כִּי כִּפִּי מֶה שֶׁנִּתְגַּלָּה שְׁעוֹד יְהוּדִי וְעוֹד יְהוּדִי הוּא מַעֲיֵד עַל עֲצָמוֹ שֶׁהוּא שׁוֹמֵר תּוֹרָה וּמִצְוֹת, כֵּן מִכְנִיעִים יוֹתֵר בְּקִלְיַת יוֹן.

קדושת ספרי החיד"א - לבטל טומאת ספרי המסכיל

וְכִבְר אִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁהֲרַשַׁע מ"ד בְּמִדֵּינַת אֲשַׁכְנֹז חִיבֵר סְפָרֵי הַשְּׁכֵלָה רַבִּים, וְכִנְגַד יוֹשֵׁב רַבִּינוּ הַחִיד"א זי"ע בִּירוּשָׁלַיִם עִי"ה"ק וְחִיבֵר סְפָרִים רַבִּים דְּקִדּוּשָׁה, בְּכָל סֵפֶר קוֹדֵשׁ שֶׁהוּא מַחְבֵּר, הֵרִי הוּא מִבְּטֵל עוֹד סֵפֶר מִסְפָּרֵי אוֹתוֹ הַמִּסְכִּיל. בֵּן הָעִיד ה'בְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר' זי"ע.

בבית זה גר חרדי

זֶהוּ עֵינֵן הַדִּלְקָת נֵר חֲנוּכָּה בִּפְתַח הַבַּיִת, לַהּוֹרוֹת שְׁכָאן בְּבֵית גַּר יְהוּדִי הַחֲרָד לְדַבֵּר ה', וְכִמוֹ שֶׁאִמְרָה הַר"ק רַבִּי מֹשֶׁה לִיִּיב מִסָּאֶסוֹב זי"ע שֶׁבְּכָל בֵּית בְּמִצְרַיִם שֶׁהָיָה דָם עַל הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמַּזְוִזוֹת, בְּלִיל ט"ו נִסָּן ב'תַּמ"ח, הִקְב"ה כְּבִיכּוֹל רָקַד עַל הַבַּיִת וְאוֹמֵר 'כָּאן גַּר יְהוּדִי'.

לעג לתרבות יון

כָּל הַמַּהוּת שֶׁל תְּרַבּוֹת יוֹן הִיא הַמַּדַּע וְהַטֵּבַע, לִפִּי הַטֵּבַע צָרִיךְ לַהֲכִנִּס כְּמוֹת מַדּוּיֶקֶת שֶׁל שֶׁמֶן כְּדֵי שֶׁהֵנָּה יִדְלַק כֵּךְ וְכֵךְ שְׁעוֹת. בְּעֵינֵים עוֹוֹרוֹת זֶה חוֹק פִּיזִי חֲזָק וְתִקְיָה מֵאֵד. וְלֹכֵן פִּתְחֵי הַבָּתִּים שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסְפָּרִים עַל נֶס הַשֶּׁמֶן, וּבִכֵּךְ הֵם לּוֹעְגִים וּמִבְטָלִים לַגְמָרִי אֶת תְּרַבּוֹת יוֹן. וְכֵן הָיָה בְּכָל הַנִּסִּים שֶׁבִּבְיָהֵם"ק, שֶׁכָּל חוֹקֵי הַפִּיזִיקָה וְהַכִּימִיָּה וְהַדִּימִיָּה נִתְבַּטְּלוּ לַגְמָרִי. וְכִלְשׁוֹן הַרַמְבַּ"ם (ג,ג) שֶׁמִּדְּלִיקִין עַל פֶּתַח הַבַּיִת 'לְהַרְאוֹת וּלְגַלּוֹת הַנֶּס', ב' לְשׁוֹנוֹת הַמָּה, לְהַרְאוֹת שְׁכָאן בְּבֵית גַּר יְהוּדִי מֵאִמִּין בֵּה', וּלְגַלּוֹת הַנֶּס שֶׁבִּיטֵל לַגְמָרִי אֶת דְּרָכֵי הַטֵּבַע.

אנשים אוהבים להיות מהמיינסטרים

וְהֵנָּה גַם לְאַחַר נֶס הַחֲשֻׁמוֹנָאִים עֲדִיין הָיוּ רַבִּים שֶׁפִּסְחוּ עַל שְׁנֵי הַסְּעִיפִים, וְכֵן בְּכָל דּוֹר וָדוֹר. וְהַדָּרֵךְ לַחֲזֹק אֶת הַמִּסְתַּפְקִים הִיא כִּשְׁהֵם רוֹאִים אֶת הַזֶּרֶם שֶׁל הַצִּיבּוֹר שְׁכּוֹלִם חוֹשְׁבִים כֵּךְ וְכֵךְ, זֶה מֵאֵד מַחֲזֵק אוֹתָם לִלְכַּת בַּדֶּרֶךְ זֹאת. כִּי לֹא לִכְל אֶחָד יֵשׁ יִסּוּדוֹת חֲזָקִים בְּלָבוֹ לַהֲחִלִּיט בִּנְפִשׁוֹ לְבַד. לֹכֵן צוּוּ לַהֲדִלִיק עַל פֶּתַח הַבַּיִת לִפְרֶסֶם שְׁעוֹד וְעוֹד יְהוּדִי מֵאִמִּינִים בֵּה' וּבְתוֹרָתוֹ.

פירסום הכפירה על קרן השור

וּמֵאִלְבִּי תִּחְפְּמֵנִי, כִּשֶׁם שֶׁקִּלְיַת יוֹן הִשְׁפִּיעָה עַל רֹב הָעָם ע"י 'זֶרֶם' שֶׁל 'כְּתָבוֹ לָכֶם עַל קֶרֶן הַשּׁוֹר שֶׁאֵין לָכֶם בְּאַלְקֵי יִשְׂרָאֵל', וְבִלִּי סִפֵּק שֶׁאֵם הָיָה לְאַחַד שְׁנֵי שׁוֹרִים הָיוּ פּוֹסְקִים לוֹ שִׁיכְתוּב כֵּךְ עַל שְׁנֵי הַשּׁוֹרִים, מַחֲשֵׁשׁ חֲשָׁדָא, שֶׁמֵּא יַעֲבֹר אִישׁ כֶּשֶׁר לְצַד שׁוֹרוֹ, וְיִרְאֶה שְׁלֹא כְּתָב בֵּן עַל קֶרְנוֹ, הֵרִי הוּא מִקְלָקֵל אֶת הַהִתְפַּשְׁטוֹת שֶׁל קִלְיַת יוֹן.

מֵאִלְבִּי הַיּוֹנוֹנִים תִּחְפְּמֵנִי

בֵּן בִּיאֵר רַבִּי אֶלְעָזָר רִּישֵׁשֶׁר, שֶׁבִּשְׁעָה שִׁיִּסְדּוּ הַלְכוֹת חֲנוּכָּה, עֵינֵינוּ הֵיטֵב בְּמִנְהַגֵּי הַיּוֹנוֹנִים, כְּמֵה שֶׁהֵם בִּקְשׁוּ לַהֲשִׁפִּיעַ אֶת צַחֲנָתָם עַל נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלִדְאֹבֹנָנוּ הַצִּלְיָחוֹ לְקַלְקֵל אֶת רֹב הָעָם, כֵּךְ עֲלִינוּ לִלְמוּד מִמַּעֲשֵׂיהֶם וּלְפָרְסֵם אֶת הָאִמּוּנָה הַקְּדוּשָׁה בְּרִישׁ גְּלִי בִלִּי שׁוֹם פְּשׁוֹת, עַד שֶׁמִּי שִׁישׁ לוֹ שְׁתֵּי פִתְחִים, יִדְלִיק בִּשְׁנֵיהֶם, לִפְרֶסֶם הַנֶּס. כְּבִיכּוֹל לְסַפּוֹר יוֹתֵר 'קוֹלוֹת' לְצַד הַקְּדוּשָׁה. אֲפִּי שֶׁאֵינוֹ אִמִּיתִי כִּי הוּא רַק אִישׁ אֶחָד וּמִדְּלִיק בִּשְׁנֵי

פתחים, הרי היוונים משקרים לגמרי ומעוותים את דרך האמת. ועם עיקש תתפתל.

הוא מעדיף לחשוב שהמיינסטרים לא מדליק

ובזה באנו להבנה חדשה באותו ה'חשד' 'מדבהאי לא אדליק, בהאי נמי לא אדליק', לא מצד חשד של אדם רע ובעל עלילות, אלא מצד האיש הפוסח על שתי הסעיפים, שמחפש לראות קרירות באחרים כדי להתקרב גם הוא מהאמונה והקדושה, כך דרכו של אדם כשהוא רואה ספק קרירות באחרים, הוא תולה שבוודאי אין להם התלהבות בפתח השני של החצר, ובוודאי לא הדליק גם שם. לא מצד חשד אלא מצד שרירות הלב.

גם כאן גר קאלט'ער

כי בן דרכו של מתייוון, שכשהוא רואה איש כשר, ירא וחרד לדבר ה', הרי זה בביכול מאיים על מהות חייו. ולכן כשהוא עובר ליד פתח החצר ורואה שאין שם נרות, יצרו מפתהו לומר כמעט בוודאות שלא הדליק גם בפתח השני. לא שהוא באמת חושד כך, אלא לבטל את אמיצותם ותקיפותם של המאמינים בה' ובתורתו, ולהוסיף עוד חצר לצד הקר והצונן.

כמה בחורי ישיבה נפלו לצבא השמד?

וכן בנסיון הזמן, דרכם של מתיווני זמננו לפרסם שקר גס שכבר 'הצליחו' להביא הרבה בחורי ישיבה לצבא השמד, אף שהם בעצמם יודעים שהמספר הזה לא אמיתי בכלל, הם רוצים להפיץ שקר כזה כדי שהרוח תנשב לכיוון הרע, וממילא מתקררים ונכשלים בהם רח"ל. ירחם ה' על בניו אהוביו ויצילנו מציפורניהם.

אתה מתייוון או חשמונאי?

כן ביאר האמרי אמת בשם אביו השפ"א זי"ע, דמכיון שכך אסור להשאיר פתח אחד של בית יהודי בלי נרות חנוכה, כי יש כאן מלחמה קשה מאד שכל אדם צריך להודיע הֵלְנוּ אֶתָּה אִם לְצָרֵינוּ, האם אתה מתייוון או חשמונאי. לכן צריך להדליק נרות חנוכה בכל פתח. וזה יגרום שהמתיוונים כשהולכים לתיאטרון יתביישו ללכת בראש מורם, כי הנה לחשמונאים הקדושים יש כח רב, הם הצליחו להעביר לצד שלהם כ"כ הרבה אנשים...

שיחפשו את האמונה

ולכן נהגו חסידי חב"ד להדליק נרות חנוכה אפילו בערים רחוקות, שהם עצמם אינם גרים שם. הכל כדי שהילדים יראו וישמעו על חנוכה, ויתחילו להסתפק בלבם אולי הדרך של אבא אינה צודקת ויחפשו את האמונה הקדושה.

מאמינים שבכוחו לבטל את הטבע

כל זמן שקליפת יון עדיין קיימת, מצוה עלינו לפרסם ולהשתדל כמה שיותר לגרש את החושך ולהודיע שיש עוד ועוד אנשים שמאמינים בה' שבכוחו לבטל את הטבע. כי הלכות חנוכה למדנו מחוקי יון בביכול, מה אתם מצריכים לכתוב על שני השוורים שאין להם חלק וכו', ובמסכת תענית כתוב שאפילו על מזוזות הבית צוו לכתוב כך, אף אנחנו מדליקין נרות חנוכה בכל פתח ופתח. רוח דקדושה כנגד רוח דקליפה.

אין הבדל בין הל' חנוכה להל' ביהכ"נ

בשעה שקליפת יון תנוצח ותתבטל לגמרי, שוב לא יהא לנו הבדל בין הלכות חנוכה להלכות בית הכנסת, ויהא די להדליק בפתח אחד. והצנע לכת עם אלקיך יחול גם על נרות חנוכה.

למצוא עוד חברים למועדון

ומכל זה למדנו שאין הכוונה 'חשדא' שכך באמת הוא חושד בחברו שלא הדליק גם בצד השני, כי לא מדובר על 'בין אדם לחבירו', אלא על 'בין אדם למקום', שכן דרכם של הפוסחים על שתי הסעיפים, שמבקשים למצוא עוד ועוד חברים למועדון פורקי העול. ובספק קל הוא נוטה לומר שגם פלוני ופלוני הולכים לצידנו. כי באמת בכל פעם שהם פוגשים ירא שמים, המציאות שלו מאיימת על קיומם, לכן משקרים למצוא כל מיני חשדות של

שקר, שהם בעצמם יודעים שזה שקר. העיקר להצדיק את טעותם.

למה רק לת"ח אסור לילך יחידי?

וזה שאמרו חז"ל (חולין צא.) 'ויאבק איש עמו עד עלות השחר אמר רבי יצחק: מכאן לת"ח שלא יצא יחידי בלילה' למה רק לת"ח אסור? כי המציאות של הת"ח מאיימת על עמי הארץ, דמותו צועקת עליהם 'מה לכם לשרוף את חייהם להבל ולריק', וממילא הם מחפשים דרך לברוח מהאשמה האמיתית הזאת, ויבואו לחשוד בו בדברי שקר. אין בזה משום 'חושד בכשרים' כלל, כי באמת אינם חושדים באותו ת"ח שהוא חוטא ח"ו, אלא אומרים כן כדי להשקיט יסורי נפשם.

הכה"ג אינו חשוד בעיניהם

במסכת יומא מצאנו 'חושד בכשרים' אמיתי, ששלוחי בית דין אומרים לכה"ג שישבע שלא ישנה מכל מה שלימדו אותו, כמ"ש במשנה (יומא א,ה) מְשַׁבְּעִין אֶת עֲלִיף בְּמֵי שֶׁשֶׁכָּן שְׁמוֹ בְּבֵית הַזֶּה, שְׁלֹא תִשְׁנֶה דָּבָר מִכָּל מָה שֶׁאֲמַרְנוּ לָךְ. הוא פּוֹרֵשׁ וּבּוֹכָה, וְהֵן פּוֹרְשִׁין וּבּוֹכִין. כי דמותו של הכה"ג אינה מאיימת עליהם, וזהו חושד בכשרים אמיתי.

יש אינטרס לפרסם

אבל החשד של נרות חנוכה הוא ענין אחר לגמרי, וכמו שלכל מתיוון יש אינטרס לפרסם שיש בעולם עוד מתיוון שאינו מדליק נרות חנוכה. לכן חז"ל תקנו להדליק בכל פתח ופתח. לספור את כמות החרדים אפילו יותר ממה שהם באמת, לעומת מה שהמשכילים ספרו את מספר המשכילים הרבה יותר ממה שהם היו באמת. מְאִיבֵי תַּחְכְּמֵי.